

CONSIDERAȚII PRIVIND CONFLICTUL ABHAZO-GEORGIAN. REPERE ISTORICE ȘI INFLUENȚA RUSIEI

THOUGHTS ON ABKHAZ-GEORGIAN CONFLICT. HISTORICAL LANDMARKS AND RUSSIA'S INFLUENCE

Col.dr. Valerică CRUCERU*

Conflictul abhazo-georgian a fost declanșat pe timpul prăbușirii URSS, dând frâu liber unei probleme istorice generate de teama ambelor etnii legată de pierderea identității, prin georgienizare sau rusificare. Conflictul este perceput ca un rezultat al fricțiunilor dintre două mișcări de eliberare națională paralele, care au intrat în contradicție. Rusia constituie factorul esențial în acest conflict, acțiunile Imperiului Țarist/URSS/Federației Ruse ducând la apariția germinilor și la manifestarea contemporană violentă a acestuia. Din 1992, Rusia a acționat în funcție de orientarea politică a Georgiei, izolând Abhazia sau sprijinind-o, după ce Georgia și-a exprimat aspirațiile euroatlantice. În urma conflictului, din 2008, dintre Georgia și Osetia de Sud, Rusia a intervenit militar și în Abhazia, anexând *de facto* această entitate și împiedicând o posibilă extindere a NATO în regiune.

The Abkhaz-Georgian conflict was unleashed during the dissolution of USSR, opening the way for the manifestation of a historical issue generated by both ethnic groups' fear of losing their identity due to Georgienization or Russification. The conflict has been perceived as a result of frictions between two parallel national liberation movements that contradict each other. Russia represents an essential factor to this conflict, the actions of the Tzarist Empire/USSR/Russian Federation leading to the inception of germs and their violent contemporary manifestation. Since 1992, Russia has acted according to Georgia's political orientation, isolating Abkhazia or supporting it, after Georgia expressed its Euro-Atlantic aspirations. Following the 2008 conflict between Georgia and South Ossetia, Russia intervened militarily in Abkhazia and, de facto annexed this entity thus, preventing a possible extension of NATO in the region.

Cuvinte-cheie conflict abhazo-georgian; relații ruso-georgiene; independență; autonomie.

Keywords: Abkhaz-Georgian conflict; Russian-Georgian relations; independence; autonomy.

De-a lungul ultimelor decenii a existat o preocupare sporită din partea analiștilor față de înțelegerea mediului de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre, mediu influențat de întretăierea zonelor de securitate ale unor centre de putere și implicit de fricțiunile date de interesele centrelor de putere. Aspectul esențial este că Rusia urmărește restabilirea influenței proprii în regiune, în special în țările de tranzit pentru resursele energetice, situația actuală din Ucraina probând afirmația de mai sus. Una dintre aceste state este Georgia, confruntată cu secesiunea Abhaziei și Osetiei de Sud, secesiune produsă cu sprijinul direct al Rusiei.

Am inițiat demersul științific pentru a aduce un plus de informație asupra unui subiect mai puțin aprofundat – conflictul abhazo-georgian, încercând

să prezentăm unele repere istorice și insistând pe influența Rusiei asupra acestuia.

Autoproclamata Republică Abhazia este situată pe coasta de nord-vest a Mării Negre, are o suprafață de 8.700 km² și o populație de aproximativ 240.000 de locuitori, majoritatea acestora având confesiunea creștin-ortodoxă. Limba oficială este abhaza, folosindu-se însă alfabetul chirilic. Istoria acestei entități datează de peste douăsprezece secole, perioadă în care etnia a rezistat sau s-a supus mai multor imperii, încercând să-și păstreze identitatea, limba și cultura¹.

Problema abhază rezidă din faptul că de-a lungul secolelor, Abhazia a fost o parte componentă a Regatului Georgian/Republicii Democratice Georgiene și a Imperiului Țarist/URSS. Un moment important l-a constituit abolirea, în 1801, a Regatului Georgian al Kartli-Kakhetiei de către țarul Alexandru I, urmată de anexarea graduală a acestuia în următorii ani². Am ajuns astfel la aspectul

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: valcruc@gmail.com

esențial al problemei abhaze – influența Rusiei asupra acesteia, o influență pe care o considerăm determinantă, în comparație cu cea exercitată de către Georgia.

Rusia a reprezentat de-a lungul istoriei una dintre marile puteri ale lumii, un actor geopolitic major, un imperiu care s-a extins pe uscat, încorporând o multitudine de teritorii. Faptul că Rusia nu s-a manifestat preponderent ca o putere maritimă/ navală, ci ca întruchiparea „heartlandului”³, exponenta geopolitică a puterii uscatului a făcut ca posesiunile acesteia să nu fie situate la mare distanță de inima imperiului, separate de mări și oceane, cum a fost cazul imperiilor britanic și francez. Prin comparație, această particularitate a permis derularea unor procese mai puțin complicate pentru integrarea teritoriilor cucerite, procese în urma cărora fostele frontiere au fost modificate, transformate în limite administrativ-teritoriale ale provinciilor imperiului.

Pentru secole întregi, imperiul a fost condus și administrat, în mod despotic, neacordându-se o mare importanță formelor de guvernământ dorite de provinciile constituite din teritoriile cucerite/ anexate, deoarece clasa conducătoare rusă a dorit întotdeauna să le asimileze cât mai bine. În Abhazia, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, regimul imperial rus a intensificat politicile coloniale și de rusificare a populației, acest lucru conducând la apariția unei rezistențe a comunității abhaze⁴.

Rusificarea s-a produs în multe alte regiuni ale imperiului. Timp de secole, demografia Imperiului Țarist și, ulterior, a URSS a cunoscut transformări complexe, migrația populației și multitudinea de familii mixte existente la momentul prăbușirii statului comunist, cuplate cu limitele administrativ-teritoriale ale entităților URSS ducând la apariția unor probleme care alimentează în prezent conflictele înghețate din spațiul postsovietic (Transnistria, Nagorno-Karabah, Abhazia, Osetia de Sud).

Revenind la rezistența abhază împotriva rusificării, ajungem la rădăcinile problemei abhazo-georgiene, deoarece, începând cu 1860, zeci de mii de abhazi⁵ au părăsit teritoriul, trecând în alte regiuni stăpânite de Imperiul Otoman. Multe sate au fost astfel părăsite cu totul, o bună parte din teritoriu devenind pământ nelocuit. Plecarea unei părți a populației abhaze și abolirea iobăgiei în regiunea Caucazului (1864) au făcut ca mulți țărani

fără pământ (foști iobagi) din regiunea vestică a Georgiei să fie relocați pe pământurile nelocuite din provincia imperială Abhazia, sub oblăduirea Imperiului Țarist.

Următorul moment important în istoria relațiilor abhazo-georgiene l-a constituit prăbușirea Imperiului Țarist (1917-1918) și apariția unor noi state, precum Republica Democrată a Georgiei (1918-1921). În noiembrie 1917, în Abhazia a luat ființă Consiliul Popular Abhaz, care a început negocierile cu membrii Adunării Constituante a Georgiei, privind o uniune cu Georgia. În decembrie 1920, comisia de redactare a Constituției Georgiei a întocmit Statutul guvernării autonome a Abhaziei, aprobat și intrat în vigoare la 21.02.1921. De asemenea, articolul 107, capitolul 11 din Constituție stipula guvernarea autonomă a Abhaziei în treburile interne⁶.

Luna februarie a anului 1921 a adus însă cu sine cel de-al treilea eveniment major în regiunea analizată, invazia Georgiei de către Armata Roșie. Această operație lansată împotriva unei națiuni suverane a încălcat prevederile tratatului sovieto-georgian semnat pe 7 martie 1920 și a dus la sfârșitul Republicii Democrate a Georgiei, după doar trei ani de existență. La 4 martie 1921, Abhazia a devenit republică socialistă sovietică, apoi Georgia a fost încorporată în URSS (împreună cu Armenia și Azerbaidjan, ca parte a Republicii Socialiste Sovietice Federative Trans-Caucaziene – RSSFTC); din această perioadă, relațiile abhazo-georgiene au căpătat din nou o natură conflictuală. Istoricii precizează că, la acea vreme, abhazii sprijineau orientarea politică comunistă, în timp ce georgienii erau adepții social-democrației; abhazii doreau să nu mai fie laolaltă cu georgienii, ci să treacă de partea celui mai puternic, care le promisese tuturor națiunilor mici dreptul la autodeterminare⁷.

Pentru a aduce mai ușor la ascultare Georgia și Abhazia, conducerea de la Moscova a decis unirea formală a acestora, prin tratatul semnat la 16.12.1921, care specifica că politica externă rămânea în competența Republicii Socialiste Sovietice Georgiene. Articolul 5 stipula că în orice uniune regională, Abhazia va intra prin intermediul Georgiei, care îi va aloca o treime din locurile sale⁸.

O clarificare a statutului Republicii Socialiste Sovietice Abhaze în cadrul Georgiei a venit în februarie 1931, când la cel de al VI-lea Congres al Sovietului Abhaz s-a aprobat decizia Comitetului

Central Executiv Sovietic de transformare a Abhaziei în Republica Socialistă Sovietică Autonomă Abhază, în cadrul Republicii Socialiste Sovietice Georgiene. Acest lucru impus de la centru a rămas întipărit în conștiința colectivă a abhazilor ca o nedreptate, făcută lor de către „georgianul Stalin”, dictatorul absolut al URSS⁹.

În 1936 a fost desființată RSSFTC, Georgia, Armenia și Azerbaidjan căpătând statutul de republici unionale. Este interesant de amintit că republicile unionale erau componentele de bază ale structurii federative sovietice, acestea având în componență alte entități federative de dimensiuni mai mici, denumite „republici autonome” sau „regiuni autonome”, cu putere administrativă redusă. Abhazia a devenit astfel o republică autonomă în cadrul Georgiei, dar nu avea suveranitate formală și nici dreptul de a se separa.

Deși în URSS suveranitatea entităților exista doar pe hârtie, deciziile luându-se la nivelul conducerii partidului unic, aceasta avea valoare simbolică pentru georgieni și abhazi, cei din urmă simțindu-se într-o poziție de subordonare față de primii, poziție contrară principiului autodeterminării naționale, bazat pe egalitatea dintre națiuni, indiferent de mărimea acestora. Subordonarea Abhaziei față de Georgia a fost percepută de către abhazi ca o formă de discriminare politică, care permitea autorităților georgiene să aplice politici de „georgienizare” a Abhaziei, în special pe timpul perioadei staliniste¹⁰.

Istoricii abhazi susțin că georgienii au profitat de putere pentru a asimila comunitatea abhază prin politici educaționale și culturale, precum și prin schimbarea balanței demografice a Abhaziei. Documentele oficiale arată că în perioada stalinistă s-au făcut strămutări masive de populație către Abhazia, în scopul utilizării eficiente a terenurilor agricole, lăsate nelucrate de către populația locală, din cauza lipsei forței de muncă¹¹.

În Abhazia au sosit, în perioada sovietică, nu doar georgieni, ci și ruși, armeni și alte naționalități. Sursele arată că, înainte de dizolvarea URSS, populația Abhaziei era de aproximativ 500.000 de locuitori, dintre care 18% abhazi, 45% georgieni, celelalte procente fiind reprezentate de armeni și ruși¹². Problema abhază se trage astfel și de la politicile staliniste de relocare a unor grupuri de populații pe teritoriul URSS, fără a ține cont de diferențele etnice, istoria, religia, cultura și aspirațiile populației indigene din zonele de strămutare.

În ultima decadă a existenței URSS, conducerea Abhaziei a încercat să acapareze toate pârghiile puterii instituționale și să îndrepte entitatea către o confederație cu Georgia, aducând în sprijin argumente istorice referitoare la existența statală a Abhaziei, ca entitate de sine stătătoare. Georgienii în schimb considerau că Abhazia a făcut întotdeauna parte din sistemul politic georgian.

La inițiativa lui Gorbaciov, pe 17 martie 1991 s-a desfășurat referendumul cu privire la menținerea URSS. Georgia a refuzat să participe, dar, în Abhazia, referendumul a avut loc, etnicii abhazi votând pentru menținerea URSS¹³. În data de 9 aprilie 1991, Sovietul Suprem Georgian a adoptat declarația de independență, Georgia devenind astfel prima republică care s-a separat de URSS. Alegerea în funcția de președinte a liderului naționalist georgian, Zviad Gamsakhurdia, la 26 mai 1991, a fost privită de către comunitatea abhază ca o amenințare directă la adresa identității naționale abhaze. Abhazii își puneau speranțele în menținerea URSS dorind ca Abhazia să fie încorporată în Federația Rusă. Lucrurile s-au precipitat, deoarece Gamsakhurdia s-a dovedit a fi un președinte incapabil, pe care opoziția l-a deposedat de putere prin acțiuni armate, la 02.01.1992. La Tbilisi a preluat puterea un consiliu militar, iar suporterii lui Gamsakhurdia s-au regrupat în vestul Georgiei, pentru a continua războiul civil. Ulterior, în martie 1992, fostul ministru de externe al URSS, Eduard Shevardnadze, a fost invitat de noua putere de la Tbilisi să preia funcția de președinte al Consiliului de Stat al Georgiei¹⁴.

Abolirea de către Georgia a Constituției din perioada sovietică a fost percepută de către abhazi ca un element decisiv care le amenința autonomia, Sovietul Suprem Abhaz adoptând o declarație de independență la 23 iulie 1992. Declarația a condus la deplasarea forțelor Gărzii Naționale Georgiene în Abhazia și la declanșarea unor ciocniri violente cu Garda Națională Abhază, începând cu 14 august 1992¹⁵.

A urmat o perioadă tensionată, marcată de începerea și încetarea, în mai multe rânduri, a ostilităților dintre georgieni și abhazi pe teritoriul Abhaziei, cu implicarea directă de partea abhază a Federației Ruse și a unor grupuri de luptători caucazieni. Este necesar să menționez aici că forțele guvernamentale georgiene luptau în același timp și în alte provincii din vestul Georgiei împotriva insurgenței inițiate de către suporterii lui

Gamsakhurdia, situația devenind critică în a doua jumătate a anului 1993.

Abhazii au declanșat o ofensivă puternică reușind să ocupe capitala Sukhumi pe 27 septembrie 1993. Înaintarea forțelor abhaze către sud-est a dus la izgonirea dincolo de râul Enguri¹⁶ la aproximativ 240.000 de civili georgieni care locuiau în districtele sudice ale Abhaziei, o catastrofă umanitară, rămasă nerezolvată până în prezent¹⁷. Speriat de perspectiva fărâmițării Georgiei, Shevardnadze a solicitat ajutorul Federației Ruse pentru înfrângerea insurgenței interne și aplanarea conflictului cu Abhazia. Ca urmare a acestui demers, Georgia a devenit membră a Comunității Statelor Independente (CSI) reintrând în sfera de influență a Rusiei, iar Abhaziei i s-au impus sancțiuni de către CSI¹⁸.

Conflictul a fost înghețat temporar, iar unități militare rusești au fost desfășurate în cadrul unei operații de menținere a păcii sub egida CSI, monitorizată internațional printr-o misiune a ONU, denumită UNOMIG. Misiunea a fost inițiată în august 1993 și a primit ulterior mandat extins după adoptarea *Declarației asupra măsurilor de rezolvare politică a conflictului abhazo-georgian*, semnată de părțile beligerante, la Moscova, în data de 4 aprilie 1994, cu implicarea Rusiei și a ONU; atunci părțile au căzut definitiv de acord asupra încetării ostilităților și separării forțelor¹⁹.

Situația nu s-a schimbat foarte mult până în noiembrie 2003, când Shevardnadze și guvernul său, acuzați de corupție și incapabili să conducă decent Georgia, au fost înlăturați de la putere în mod pașnic, în urma așa-zisei „revoluții a trandafirilor”. Alegerile din ianuarie 2004 au adus la putere în Georgia, o clasă politică pro-occidentală, condusă de către Mikhail Saakashvili, care a dorit încă de la început să producă schimbări fundamentale, orientând țara către NATO și UE; acest lucru nu a fost pe placul Rusiei, care considera Georgia un stat aflat în sfera sa de influență, îndepărtându-se astfel perspectiva revenirii Abhaziei în cadrul Georgiei.

Anul 2008 a fost unul de cotitură pentru relațiile ruso-georgiene-abhaze. În urma Summitului NATO de la București (2-4 aprilie), Rusia a înțeles că Georgia a ales direcția și dorește să intre într-o altă sferă de influență. Declarația summitului saluta aspirațiile euroatlantice ale Georgiei, membrii alianței fiind de acord ca aceasta să devină, în viitor, membru NATO, după îndeplinirea cerințelor din planul de aderare viitor – MAP (Membership Action Plan).

În noaptea de 7/8 august 2008, în urma unor provocări din Osetia de Sud, urmate de erori politice georgiene a reizbucnit conflictul dintre Georgia și Osetia de Sud, Federația Rusă intervenind imediat atât în Osetia de Sud, cât și în Abhazia, forțele ruse pătrunzând adânc pe teritoriul Georgiei. Rusia a intervenit militar începând cu 8 august 2008, pentru îndeplinirea unor obiective strategice, precum anexarea *de facto* a Abhaziei, slăbirea regimului lui Saakashvili și cel mai important – împiedicarea extinderii NATO în regiune.²⁰

La 12 august, prin medierea Uniunii Europene (reprezentată de către președintele Sarkozy), părțile au acceptat un *Acord în șase puncte*, referitor la încetarea ostilităților. Acordul deschidea calea negocierilor internaționale pe tema situației de securitate din Abhazia și Osetia de Sud. Prevederile documentului nu au putut fi puse în practică decât parțial, deoarece Rusia a recunoscut independența celor două entități secesioniste, la 26 august 2008²¹.

Rusia a agreat desfășurarea unei misiuni civile de monitorizare sub egida UE, dar s-a opus în 2009 prelungirii mandatului misiunii ONU - UNOMIG. Din data de 01.10.2008 și până în prezent, misiunea UE este activă în monitorizarea situației de pe liniile de demarcație administrative dintre Georgia și Abhazia, respectiv Osetia de Sud, fiind acceptată doar de partea georgiană. Până la data redactării acestui articol (când autorul s-a întors din misiunea UE în Georgia), monitorii UE nu au avut acces pe teritoriul entităților separatiste.

De la încetarea ostilităților și până în prezent, Abhazia nu a arătat niciun semn că dorește revenirea la Georgia, ci din contră, arată că se îndreaptă spre o mai mare integrare cu Rusia.

Abhazia este conectată economic și politic cu Rusia, folosește rubla ca monedă, iar mulți dintre locuitori dețin pașapoarte rusești. Ne raliem opiniei altor specialiști care consideră că acest *status quo* este improbabil să se schimbe în viitorul apropiat, deoarece Abhazia este incapabilă să se autosustină și să primească recunoaștere internațională, având nevoie disperată de asistența Rusiei.

Concluzionez demersul științific arătând că în conflictual abhazo-georgian a existat istoric o problemă stratificată pe două paliere, similare ca interpretare: 1. teama georgienilor de „rusificare” pe timpul Imperiului Țarist/URSS; 2. teama abhazilor de „georgienizare” pe timpul URSS. Ambele entități

și-au declarat independența, Georgia față de URSS, Abhazia față de Georgia. Conflictul a fost explicat de către specialiști ca un rezultat al fricțiunilor dintre două mișcări de eliberare națională paralele, care au intrat în contradicție²². Georgia consideră că Abhazia este o parte componentă a sa, în cadrul frontierelor recunoscute internațional, în timp ce Abhazia susține că dizolvarea URSS și deciziile forului suprem al poporului abhaz au adus nulitatea apartenenței la Georgia și legalitatea independenței Abhaziei.

Influența Rusiei a fost și este decisivă în problema abhazo-georgiană. Pe timpul conflictului din 1992 - 1993, în condițiile unei situații politice neclare la nivelul conducerii Federației Ruse, forțele militare ruse staționate în Abhazia au acordat sprijin direct forțelor abhaze, împotriva georgienilor; ulterior după ce georgienii au solicitat sprijinul Rusiei, Abhazia a fost izolată, iar trupele ruse s-au erijat în forțe de menținerea păcii. Din 2004, când noua conducere politică a Georgiei și-a manifestat dorința de apropiere față de NATO și UE, aceeași Rusie a schimbat partitura trecând la sprijinirea deschisă a Abhaziei.

Prezența trupelor ruse pe teritoriul Abhaziei complică situația de securitate în regiune și aspirațiile euroatlantice ale Georgiei. Prin intervenția și prezența militară în regiunile separatiste ale Georgiei (Abhazia și Osetia de Sud), Rusia a creat un precedent pentru implicarea sa directă, oriunde în altă parte.²³ Reacția slabă a occidentului față de intervenția din Georgia a dat aripi Rusiei care și-a continuat în ultimii ani politica de interferență la nivel regional în Transnistria și în Ucraina, culminând cu anexarea Crimeei în martie 2014 și sprijinirea separatiștilor rusofoni în cadrul conflictului din estul Ucrainei.

NOTE:

1 The Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Abkhazia, *Abkhazia: Brief Country profile*, Sukhum, 2012.

2 Bruno Coppieters, *The Georgian-Abkhaz Conflict*, in *Europeanization and Conflict Resolution: Case Studies from the European Periphery*, Academia Press, Gent, 2004, cap. 5, p. 1.

3 Teoria *heartlandului* (în care centrul „insulei mondiale” era ocupat de Imperiul Rus) a fost expusă de către H.J. Mackinder, în articolul *The Geographical Pivot of History*, *The Geographical Society*, Vol. 23, No. 4 (April 1904), pp. 421-437.

4 Luigi Villari, *Fire and Sword in the Caucasus*, T. Fisher UNWIN, London, 1906, p. 16.

5 O bună parte dintre aceștia erau de confesiune musulmană, familiile fiind convertite la Islam pe timpul cât Abhazia a fost sub stăpânirea Imperiului Otoman.

6 Archil Gegeshidze and Ivlian Haindrava, *Transformation of the Georgian-Abkhaz conflict: rethinking the paradigm (Georgian perspective)*, Conciliation Resources, London, 2011, p. 7.

7 Andrew Andersen & George Partskhaladze, *La guerre soviéto-géorgienne et la soviétisation de la Géorgie (février-mars 1921)*, *Revue historique des Armées*, Numéro 254, 1/2009, vezi http://www.conflicts.rem33.com/images/Georgia/Soviet_Georgian_War21_E1.html

8 *Union Treaty between the SSR of Georgia and the S S R of Abkhazia*, 16 December 1921, vezi <http://abkhazworld.com/aw/reports-and-key-texts/601-union-treaty-between-december-1921>

9 Archil Gegeshidze and Ivlian Haindrava, *op. cit.*, p. 7.

10 Bruno Coppieters, *op. cit.*, p. 2.

11 B. E. Sagaria, T. A. Achugba and V. M. Pachulia, *Abkhazia: documents bear witness, 1937-1953*, Sukhum: Alashara, 1992, pp. 6-7.

12 Bruno Coppieters, *op. cit.*, p. 2.

13 În martie 1991, într-o Uniune Sovietică plină de turbulențe a avut loc referendumul prin care cetățenii republicilor unionale trebuiau să se pronunțe asupra menținerii URSS pe baza unui nou tratat; izvoarele istorice arată că Armenia, Moldova, Georgia și statele baltice au refuzat să participe la referendum.

14 Imogen Bell (editor), *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2003*, Regional Survey of the World, Europe Publications, London, 2002, p. 177.

15 Alexei Zverev, *Ethnic Conflicts in the Caucasus 1988-1994*, in: Bruno Coppieters (ed), *Contested Borders in the Caucasus*, Brussels: Vubpress, 1996, p. 54.

16 Râul *Enguri* constituie linia istorică de demarcație dintre Abhazia și restul teritoriului Georgiei. Acesta izvorăște din Munții Caucaz și se varsă în Marea Neagră.

17 Tom Traier, Hedvig Lohm and David Szakonyi, *Under Siege: Inter-Ethnic Relations in Abkhazia*, Hurst & Company, London, 2010, p. 29.

18 Alexandros Petersen, *The 1992-93 Georgia-Abkhazia War: A Forgotten Conflict*, *Caucasian Review of International Affairs* (Frankfurt am Main, Germany), vol. 2-4 Autumn 2008, pp. 195-197.

19 United States Institute of Peace, *Agreement on a Cease-Fire and Separation of Forces, signed in Moscow on 14 May 1994*, Peace Agreements Digital Collection, vezi http://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreements/georgia_19940514.pdf

20 Ronald D. Asmus, *A Little War That Shook the World*, New York: Palgrave-MacMillan, 2010, p. viii.

21 President of Russia, *Statement by President of Russia Dmitry Medvedev*, August 26, 2008, http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/08/26/1543_type82912_205752.shtml

22 Alexandros Petersen, *op. cit.*, p. 198.

23 Stephen F. Jones, editor, *The Making of Modern Georgia, 1918-2012: The First Georgian Republic and Its Successors*, Routledge, New York, 2014, p. 43.

BIBLIOGRAFIE

- Abkhaz World*, Union Treaty between the SSR of Georgia and the SSR of Abkhazia, 16 December 1921, <http://abkhazworld.com>
- Andersen Andrew & Partskhaladze George, La guerre soviéto-géorgienne et la soviétisation de la Géorgie (février-mars 1921), *Revue historique des Armées*, Numéro 254, 1/2009i <http://www.conflicts.rem33.com>
- Asmus Ronald D., *A Little War That Shook the World*, New York: Palgrave-MacMillan, 2010.
- Bell Imogen (editor), *Eastern Europe, Russia and Central Asia 2003*, Regional Survey of the World, Europe Publications, London, 2002.
- Coppieters Bruno, *The Georgian-Abkhaz Conflict, Europeanization and Conflict Resolution: Case Studies from the European Periphery*, Academia Press, Gent, 2004.
- Gegeshidze Archil and Haindrava Ivlian, *Transformation of the Georgian-Abkhaz conflict: rethinking the paradigm (Georgian perspective)*, Conciliation Resources, London, 2011.
- Mackinder H.J., *The Geographical Pivot of History*, The Geographical Society, Vol. 23, No. 4, (April 1904).
- Petersen Alexandros, *The 1992-93 Georgia-Abkhazia War: A Forgotten Conflict*, *Caucasian Review of International Affairs* (Frankfurt am Main, Germany), vol. 2-4 Autumn 2008.
- President of Russia, Statement by President of Russia Dmitry Medvedev, August 26, 2008, <http://archive.kremlin.ru/eng/speeches>
- Sagaria B. E., Achugba T. A. and Pachulia V. M., *Abkhazia: documents bear witness, 1937-1953*, Sukhum: Alashara, 1992.
- The Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Abkhazia, *Abkhazia: Brief Country profile*, Sukhum, 2012.
- Traier Tom, Lohm Hedvig and Szakonyi David, *Under Siege: Inter-Ethnic Relations in Abkhazia*, Hurst & Company, London, 2010.
- United States Institute of Peace, *Agreement on a Cease-Fire and Separation of Forces*, signed in Moscow on 14 May 1994, Peace Agreements Digital Collection, <http://www.usip.org>
- Villari Luigi, *Fire and Sword in the Caucasus*, T. Fisher UNWIN, London, 1906.
- Zverev Alexei, *Ethnic Conflicts in the Caucasus 1988-1994*, in: Bruno Coppieters (ed), „Contested Borders in the Caucasus”, Brussels: Vubpress, 1996.